

VALLÁSOSSÁG ÉS EGYHÁZIASSÁG

1. Fogalomtisztázás

a) Ki az értelmiségi?

„Értelmiség” szavunk 1843 óta használatos a „szellemi foglalkozásúak rétege” jelölésére. Tág értelemben idetartoznak a tanultak, a diplomások, művészek, akik létfenntartásukat a „tudástemelésnek” köszönhetik.

Az értelmiségi legfeltűnőbb tulajdonsága fejlett verbális készsége: a kimondott és leírt szóval dolgozik, hatásosan manipulálja a szavakat, s előszeretettel fejleszt ki különféle gondolkodási modelleket. Társadalmi szimbólumokat teremt és von újra kétségbe. Az értelmiségi sajátos jártassága és készsége nem biztosítja azonban egyúttal a belátást, a kellő judíciumot és az igazi kreativitást.

Az értelmiségi egyik nagy kísértése, hogy ignorálja saját hagyományát, semmibe vegye tradíciójának gazdagságát, s feláldozza egy elképzelt és absztrakt jövő kedvéért. Az elvont és egyetemes kultúra híveként többnyire elidegenedik közösségétől, gyökereitől és történelmi sorsától, végeredményben önmagától.

Heinz Robert Schlettec nyomán így írhatjuk körül az értelmiségit: az értelmiségi moralista-humanisztikus gondolkodású, felvilágosító, a jövőbe tekintő kritikus elme, aki még maró gúnnyal előadott bírálatával sem szándékozik csak rombolni, illetékessége pedig nemcsak moralitásából, elkötelezettségéből és „tudatából” fakad, hanem megbízható tárgyi ismeretből is, valamint a tartós reflexióra való képességéből.

Ehhez a leíráshoz még hozzátehetjük, hogy az értelmiségi a szellem befogadásán és tolmácsolásán kívül ismeri saját határait is, tudja, hogy mit tud, de tudja és van mersze, hogy vállalja mindazt, amit nem tud. A valódi értelmiségi nem a már ismerthez, hanem a mindig nagyobb ismer-

retlenhez méri saját bizonyosságát. Ebben gyökerezik tekintélye, presztízse, erkölcsi súlya.

Az értelmiségi identitásához hozzátartozik szabadsága. Szabadság nélkül – a szó, a vélemény, a lelkiismeret szabadsága nélkül, az anyagi és politikai függetlenség nélkül „meg kell fulladnia” az értelmiségnek és a föld alá vonulnia. Az értelmiségi alapvetően liberális – nem a szó politikai, hanem emberjogi értelmében.

b) Mi a vallás és vallásosság?

A vallás szociológiai definíciója: „a hiteknek és gyakorlatoknak rendszere, amelyeknek segítségével az embereknek egy adott csoportja az emberi élet végső problémáival próbál megbirkózni” (Yinger, 1970). Ezek a végső kérdések például: Mi az élet értelme? Miért szenvednek az emberek? Van-e élet a halál után? Van-e az emberi életnek valamilyen magasabb rendű célja?

Vallásosság és egyháziasság nem két egymást fedő fogalom, illetve magatartás. Gyakran előfordul, hogy valahol bár magas a vallásosság aránya, az egyháziasság mégis alacsony szinten van.

Magyarországon 1978-tól számítják a szekularizációs tendencia megfordulását, a vallási érdeklődés fokozódását. 1978-ig csökkent a magukat vallásosként definiálók aránya, utána emelkedni kezdett (Tomka, 1991). A fordulat minden demográfiai csoportnál és társadalmi rétegnél bekövetkezett, bár eltérő mértékben. A legnagyobb fordulat a korábban leginkább szekularizált csoportban és rétegnél a magas iskolai végzettségű nagyvárosi fiatalok körében mutatkozott (Andorka, 1988). Mégis erős túlzás lenne „keresztény” vagy „hívó” Magyarországról beszélni. Egy 1992-ben végzett vizsgálat szerint a 16 éves és idősebb népesség 47 százaléka definiálta magát hívőként, de csak 19 százalék megy el legalább havonta egyszer (11 százalék hetente) templomba (Bárdossy). Egy másfajta adatfelvétel szerint a felnőtteknek csupán 16 százaléka mondta magát „az egyház tanítása szerint” vallásosnak (egyháziasság), 53 százalék saját definíciója szerint csak „a maga módján” vallásos (vallásosság) (Tomka, '91).

Ezeket a vallásszociológiai kutatási eredményeket úgy értelmezhetjük, hogy a magyar társadalomban – különösképpen a fiatal értelmiségben – megnőtt a vallás iránti érdeklődés, a vallás iránti nyitottság. Ez nagy kihívást jelent az egyházakkal szemben. A kihívásoknak megfelelően egy közösség, de kudarcot is vallhat. Az esetleges kudarc azonban nemcsak az egyházak, hanem az egész társadalom számára hátrányos lenne. Mindennapi tapasztalataink és a szociológiai kutatási eredmények arról győznek meg, hogy a megelőző évtizedekben uralkodott totalitáriánus és autoritáriánus rendszerek legsúlyosabb öröksége nem a gazdasági válság, hanem az értékek és normák válsága, amelyet szociológiai nyelv-

ven anómiának és/vagy elidegenedésnek szoktak nevezni (Andorka, '93). A vallási értékek és magatartási szabályok megerősödése hozzájárulhat az anómia mérsékeléséhez. Az anómia fennmaradása viszont a demokráciát veszélyezteti.

c) *Mi az egyháziasság?*

Egyháziasságról akkor beszélünk, ha valaki elfogadja saját egyházának tradícióját és fejlődését. „Beáll” a tradícióba, ugyanakkor kreatívan és felelősséggel részt vesz egyházának, mint közösségének az életében. A tradíció elfogadása nem jelenti a változás és fejlődés visszautasítását. A katolikus egyházban pl. a II. vatikáni zsinaton a megújulás két tényezőjét a forrásokhoz való hűségben, visszatérésben (tradíció) és a korhoz való ésszerű alkalmazkodásban, aggiornamentóban (változás) látták. Én az egyháziasságon azt értem, hogy valaki *dialógusban* és *közösségben* van az egyháza vezetőivel, s életvitelét tekintve is alapvetően összhangban van az egyháza nyújtotta tanítással, gyakorlati útmutatásokkal. Pl. a katolikusok számára ilyenek a *pápai enciklikák*, melyek gyakran tartalmaznak szociális tanítást, mint pl. a *Sollicitudo rei socialis*, a *Centesimus Annus*, vagy erkölcsi tanítást pl. a *Veritatis Splendor*, az *Evangelium Vitae*, vagy spirituális irányvonalat, mint pl. az „Unum sint” vagy a „Tertio millennio adveniente”.

Zulehner osztrák pasztorálteológus a vallás társadalmi formájának hármas dimenziójáról beszél: a) vallásosság, b) keresztény jelleg, c) egyháziasság.

A vallásosságról az imént szó volt. A *keresztény jelleg* központi kritériuma a felebaráti szeretet gyakorlása, ami Isten szeretetéből fakad, és két fontos aspektusa: 1) a megtestesült Istenbe vetett hit, 2) a halottak feltámadásának hite.

A személyes vallásosságtól és annak keresztény jellegétől meg kell különböztetni a személy kapcsolatát a vallási közösséggel. Az egyháziasságot Zulehner két kérdés mentén vizsgálja: az *egyházba vetett bizalom* és a *templomba járás gyakorisága* viszonylatában.

2. *Miért probléma az egyháziasság az értelmiség számára?*

A szociológiai adatok szerint a modern társadalmakban a személy és az intézmény egyre jobban elválik egymástól. A vallás társadalmi területére vonatkozóan ez azt jelenti, hogy a személyes vallásosság csak az emberek kis részénél ágyazódik bele a keresztény egyházi hagyományba. Fordítva azonban az is következik az adatokból, hogy ha egy személy visszavonul a vallási közösségekből, az nem azonosítható azzal, hogy elveszítette volna személyes vallásosságát.

A vallásosság társadalmi hatósugara (inkább jelensége!) sokkal szélesebb, mint a formális egyházi vallásosságé. Gyakran összecserélik az egyházi hagyománytól való visszavonulást a vallásosság hanyatlásával. Ezt a nézetet azonban az adatok nem támasztják alá. Megmarad az élettörténethez kapcsolódó vallásosság, amiből az az igény fakad, hogy az életfordulók alkalmával vallási ünnepség is legyen.

Az egyháziasság visszaszorulásával egyesek szerint a vallásosság nem hanyatlik, csak társadalmi formája változik: a *vallás társadalmilag láthatatlanná válik*. Véleményem szerint azonban ez a láthatatlanság a vallás társadalomalakító hatásának erős csökkenését, netán hatástalanságát is magával vonja.

Az értelmiség számára az egyházhoz való viszonyban a legnagyobb problémát a *hatalmi, feudális egyházkép* jelenti, mely sajnos még máig kísért, jóllehet a II. vatikáni zsinat kopernikuszinak számító fordulatot hozott ezen a téren. A régi képlet szerint az egyház egy olyan *píramis*, amelynek csúcsán a püspökök és papok állnak nagy távolságban, jól elválasztva az egyszerű megkereszteltektől, akiket biztos kézzel, és szinte csak a maguk számára fenntartott tudással vezetnek az üdvösség felé.

Ma az emberek a szabadságigényüket az egyházban is érvényesíteni akarják, s ha törekvésükre nem kapnak megfelelő választ, visszahúzódnak az egyháztól. Az egyháznak a szabadabb nyugati társadalmakban szerzett évtizedes tapasztalatai alapján megállapítható, hogy *vége a merőben tekintélyalapú vallásosságnak*.

3. Mít tehet az egyház(ak) az egyháziasság előmozdításáért?

Az a feladat vár az egyházakra, hogy az evangélium szellemében gyökeresen megreformálják szervezeti és hivatali kultúrájukat, s cselekvési stílusukat. A megújulás elemei a következők lehetnek:

Egyre kevésbé támaszkodhatnak arra, hogy *kívülről irányítsák* a vallási életet. Egyre inkább a *személyes vallási tapasztalatokra* kell építeni. Ki kell használni a misztagógikus lehetőségeket, melyek pótolni hivatottak a társadalmilag és a családban nem közvetített vallási tapasztalatokat. Egyik elsődleges feladat, hogy meghallgassák az egyházhoz közeledőknek a személyes (vallási) tapasztalatát, s ezt a bibliai hagyományokhoz kapcsolják, s ezek alapján induljon el az evangelizáció.

A vallás személyes megtapasztalásából vallási hálózatok szövődnek (Zulehner). Ezeket *keresztény közösséggé* kell összeszőni. Az egyház felelős személyeinek ebben a munkában jelentős a szerepe. Az egyesítés és az egység szolgálata vár rájuk. Az egységet azonban nem lehet adminisztratív úton elintézni, mert az egységet az Isten Szentlelke által a közös vallási tapasztalat ereje fejleszti ki (vö. 1Kor 12–14).

Az egyházaknak új „találkozási kultúrát” kell kialakítaniuk az emberekkel való kapcsolatokban. Az emberek igénylik, hogy tiszteletben tartsák szabadságukat. Ez a szabadság nem a kontúrok nélküli álláspont hiányát jelenti, hanem olyan tényező, amely egy személyes és megnyerő pasztorációhoz vezet, amely a személyes döntéseket nagy tisztelettel elfogadja.

Az értelmiség „megtalálásának” más feltétele is van

a) *teológiai megújulás*

b) *közösségi élet*

a) Szociológiai szempontból nagyon érthető, hogy a magyarországi egyházakban az elmúlt évtizedekben erős volt a régi megfogalmazásokhoz való ragaszkodás, a hagyományos vallási tartalmak és formák fennmaradása, általában a racionalizmus és a kritika elutasítása, mert minden elnyomott és védekező helyzetben lévő közösség igyekszik fennmaradását a megszentelt hagyományokra való hivatkozással segíteni. Ma azonban ez a korábban érthető attitűd válhat a nagyobb hatókörű kisu-gárgzás akadályává. Az értelmiség ugyanis ma talán minden korábbinál erősebben törekszik a világ tudományos megismerésére és *racionális magyarázatára* (még akkor is, ha tisztában van a racionális magyarázat határaival), továbbá a *liberalizmus* alapvető értékeit fogadja el, mert bebizonyosodott, hogy a szélsőséges sovinizmus és vallási fundamentalizmus milyen gyűlölködéshez és katasztrófákhoz vezet. Már az Újszövetségen belül is különböző teológiai megfogalmazásokat találunk, és a következő évszázadokban némileg másként fogalmazott Ágoston, Aquinói Tamás, Luther, a felvilágosodás korabeli teológia, valamint a 20. század második felének számos teológusa. Ezért nem szabad attól félnünk, hogy a végső kérdésekre adott teológiai válaszokat a *mai kor nyelvén, annak nézőpontjából* próbáljuk megfogalmazni, és ennek során *támaszkodjunk a rációra, és ne utasítsuk el az új gondolatokat*. Más szóval, ha nem akarunk intellektuális gettóba szorulni, akkor nem maradhatunk meg a 20. század első felének teológiájánál. Alapvető az értelmiségiek kettős szerepe: a hagyomány megőrzése és megújítása (Andorka Rudolf). *Nem lehet a liberalizmust sem teljesen elvetni*, hanem el kell fogadni annak értékeit, melyek a kereszténységnek is alapvető értékei. (Hasonlóképpen helytelen lenne a ráció segítségéről lemondani, hiszen mind az izraelita vallást, mind a kereszténységet a racionalitás magasabb szintje jellemezte, mint a Jézus korában létező többi vallásokat.)

b) *Közösségi igény*

A magyar kereszténységben hagyományosan a vasárnapi mise és istentisztelet volt a vallási tevékenység fő formája. Kisközösségi összejövetelek sokkal kisebb szerepet játszottak. A vallástanítás is legnagyobb-

részt nem kisközösségi, hanem iskolai oktatási tevékenységként valósult meg. Ebben a formában a „hívő” fogyaszt, befogad, a lelkész pedig szolgáltat. *Kölcsönösség, kommunikáció* szinte egyáltalán nincs.

A totalitáriánus rendszer ezt a vallási formát engedélyezte, tűrte, mert könnyen ellenőrizhető volt, viszont a kisközösségi formákat büntetőjogi eszközökkel üldözte, vagy legalábbis igyekezett elfojtani.

Ma nagy hiba lenne a kisközösségi formákat elhanyagolni, vagy az istentiszteleti formánál kevésbé értékesként kezelni. A '78 utáni vallás felé fordulásnak egyik motívuma az egyházi keretek között megtalálható közösség volt. A modern társadalmakban különösképpen hiányzanak ugyanis azok a kis létszámú közösségek, amelyekben a *tagok között személyes és érzelmekkel teli kapcsolatok alakulnak ki. Az értelmiség esetében fokozza a kisközösség iránti szükségletet az az igény, hogy az értelmiségi ember szereti véleményét elmondani és társainak erre való reakcióját hallani. A misén vagy istentiszteleten nyilván nem alakulhat ki párbeszéd a lelkész és a hívek közt.*

4. Mi az egyház?

Ezt a kérdést sokféleképpen lehet megközelíteni és megválaszolni. Néhány évvel ezelőtt jelent meg Gerhard Lohfink német teológus műve: *Milyennek akarta Jézus az ő egyházát?* Én erről az alapról indulnék el. Jézus akarta az egyházat. Ő alapította Szent Pál *Efezusiakhoz írt levelé-*ben pedig azt olvassuk, hogy *szerette az egyházat, életét adta érte.*

Ugyancsak Szent Pál beszél arról, hogy Jézus az egyházat saját testvé tette. Ebben a Testben Jézus a Fő, a hívők a tagok. Tehát a *teljes Krisztus*: a Fő és a tagok együtt, vagyis Jézus és az ő egyháza együtt. Az *Apostolok Cselekedeteiben* olvashatunk egy szép példát arra vonatkozóan, hogy Jézus azonosítja magát a benne hívőkkel, az ő egyházával. Saultól, a *keresztényeket* üldözi, azt kérdezi: „miért üldözöl engem?”

Az egyházatyák (az ókeresztény kor írói) is többször hangsúlyozzák, hogy nem lehet elválasztani az Egyházat – amelyik Krisztus teste – a Főtől, Jézustól. Azt is mondhatjuk, hogy nem lehet szeretni Jézust úgy, hogy nem szeretem az ő testét, az egyházat.

Ismerjük ezt a mondást, ami az utóbbi évtizedekben itt is, ott is hallható volt: Jézus igen, egyház nem. Érezzük ennek a valóságalapját, azt, hogy az egyház, mivel emberekből áll, tagjaiban – sokszor vezetőiben is – hibákkal, sőt bűnökkel van megterhelve. Ezért könnyű kritizálni, elvetni. Mégis ez a mondás igen felületes. Ugyanis Jézus személyére, szavaira igent mond, mert azok magával ragadóak. Mint például az, amit az Atya hajunk szálát is számon tartó gondviseléséről mond, vagy az Atya irgalmáról a Tékozló fiú példabeszédében, vagy a kérő ima meghallgatásáról stb. Azonban elfeledkezünk arról, hogy az is Jézus szava, amit Péternek mond: „Te köszikla vagy, és én erre a kösziklára alapítom egyházamat”,

vagy amit az apostoloknak mond: „. . . akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyer . . .”

Hitvallásunk nem elégszik meg az Atyába, a Fiúba és a Szentlélekbe vetett hit kifejezésével, benne van az egyház is: „Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban.” Úgy tekintünk az egyházra, mint Isten országának jelére, sőt kezdetére.

Kik alkotják az egyházat? A püspökök, papok, vagy mindenki?

Fontos tudni, hogy *mindnyájan együtt* alkotjuk Krisztus testét, minden megkeresztelt. Egyenlő a „méltóságunk”, vagyis az, hogy Isten gyermekei vagyunk. Jézus azt tanította, hogy egy a mi Atyánk, a Mennyci, és csak Ő az Úr és a Mester, mi pedig mindnyájan testvérek vagyunk.

Az egyenlőség viszont nem egyformaságot jelent, mint a testünkben sem. Maga Jézus alapított *különbéle szolgálato*kat, illetve a Lélek. A hierarchia szent rendet/rendezettséget jelent. Szent, mert Istentől származik. Nem a demokráciának az ellentéte, mert nem uralkodásra hozta létre Jézus. Az anarchiának az ellentéte, mert a harmóniát, az egységet hivatott biztosítani az egyház közösségének életében.

Érdemes elolvasni az első Korintusi levél 12. fejezetét. A Szentlélek ajándékairól van benne szó, és a Krisztus testében lévő különböző szolgálatokról.

Isten hierarchikus és karizmatikus adományokkal látta el egyházát.

„Ti Krisztus teste vagytok s egyenként tagjai. Az egyházban Isten némelyeket apostolokká, másokat prófétákká, ismét másokat tanítókká tett. (Ez a hierarchia.) Adott továbbá csodatévő hatalmat, gyógyító erőt, segítőkészséget, . . . különféle nyelvadományt” (ezek az ún. karizmák) (27–28. v.).

Az egyház mi vagyunk, de az egyház anyánk is. Belőle születünk újjá az isteni életre. Az Ő közvetítésével kaptuk Isten szavait. Kétezer éves tapasztalattal rendelkezik, s ezért tanítói által kötelessége, hogy tanítson is. Mater et magistra: Anyánk és Tanítónk. Ezért szól és ír a pápa, illetve a püspökök erkölcsi kérdésekben: pl. a szociális igazságosságról, a békéről, az emberi élet védelmében az abortuszról, euthanáziáról stb. Jézus az apostoloknak mondta: tanítsatok!

Henri de Lubac: Ha egy szóval akarnám meghatározni, hogy mi számomra az egyház, a legegyszerűbb, legősibb, leggyermekibb szóval azt tudnám mondani, az egyház. Anyám! Ő az, aki életre szült a kereszténység által, aki nevelt az evangélium szavával, aki táplált az Úr testével, hogy Krisztus képét alakítsa ki bennem.

Az egyház nem pusztán emberi közösség. Többek között azért sem, mert a *Szentlélek vezet*i. Jézus az apostoloknak ígérte meg a Szentlelket, aki elvezeti őket, az egyházat a teljes igazságra „megtanít titeket mindenre”. Azt ígérte a Szentlélekről, hogy mindörökké az egyházzal marad „Én pedig kérni fogom az Atyát és más Vigasztalót ad nektek: az Igaz-

ság Lelkét, aki mindörökké veletek marad” (Jn 14. 16). Pünkösdkor éppen ezt ünnepeljük. Azzal, hogy eljött a Szentlélek, „megszületett” az egyház. Az egy Lélekben, egy Testté lettünk (1 Kor 12, 13). A Lélek által elindult az örömhír hirdetése, a misszió. Az apostolok megértették Jézus szavait, s bátran hirdették (vö. „örömmel szenvedtek” érte).

Az apostoloknak és az első keresztyényeknek nehéz volt megérteni, hogy Isten ígéretei nemcsak a választott népnek, a zsidóknak szólnak, hanem a pogányoknak is. Nehéz volt „megemészteni”, hogy az új választott népbe, az egyházba a pogányok is fölvételt nyernek, ők is megkapják a Szentlelket. Ez a növekedés krízise volt, ami kínokkal járt. Elfogadni a pogányokat is, akiket addig – neveltetésük miatt – tisztátalannak tartottak, s valóban rendkívül különbözőek voltak tőlük: nyelvükben, étkezési és egyéb szokásaikban, mentalitásukban. Többek között ez a helyzet vezetett el az első zsinatig, ami a történelemben volt, az ún. apostoli zsinatig, amiről az Apostolok Cselekedeteiben olvashatunk. Végül megértik, hogy „Isten valóban nem személyválogató”. Az *Egyházba mindenki beletartozik, aki hisz Jézusban. „Minen népből, nemzetből, nyelvből, fajból . . .”* Ez jelenti, hogy az egyház *katolikus*, egyetemes, vagyis mindenkit magába fogadó, átölelő.

Az egyházban ezért jelen van a sokféleiség, de a kölcsönös szeretet és a Lélek gyümölcsésként egységben. *Az egyház egy*, de nem uniformizált. A Szentháromságban lévő élet – amit Jézus elhozott a földre – arra tanít, hogy a kölcsönös szeretet képes létrehozni az egységet, és egyáltalán nem rombolja le a különbözőséget. A másik „mássága” ajándék. Az én „másságom” is ajándék a többieknek. Egymás számára éppen a saját személyiségünk által vagyunk ajándékok. Mindez nagy-nagy nyitottságot kér tőlünk. Fogadjuk el a másikat, értékeljük, vegyük észre benne a szépet! Lépjünk túl elvárásainkon, előítéleteinken. Nem egyformán dicsérijük az Istent, s ez nem is baj. Mint a virágok sem. Másként van Isten dicsőségére egy gerbera, egy rózsza vagy egy szegfű.

A mai nap jó alkalom erre: megismerni, rácsodálkozni egymás adományára. Nemcsak rendkívüli karizmák vannak, hanem „egyszerűek” is, azokat is hálaadással kell fogadnunk. Vegyem észre, hogy a Lélek *nekem is adott ajándékot*, amivel szolgálhatok, amivel a közösség javára lehetek. Mi az én adományom? Tudatosult már bennem? Kamatoztatom?

Jézus mennybemenetelekor minden néphez küldi az apostolokat, az egyházat. *Az egyház küldetése: hirdetni az evangéliumot, „létrehozni” az emberiség egységét.* „Az egyház Krisztusban mintegy szakramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének” (LG 1). Az egyház tehát misztérium, szentség. Ez azt jelenti, hogy több, mint amit emberi szemünkkel látunk. Isten jelen van benne.

Az egyház nem önmagáért van. Az emberségért van.

Ahhoz, hogy ennek a küldetésnek megfeleljen, tanúskodnia kell. Milyen tanúságtételre van szükség? Mi a leghatékonyabb? Mit mondott Jézus? „Arról ismernek meg benneteket, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást.” Mit olvasunk a kezdeti egyházzól, a jeruzsálemi közösségről? „A hívek mind összetartottak. (. . .) Mindenük közös volt. (. . .) Egy volt a szívük, lelkük. Az apostolok pedig nagy hatással tettek tanúságot az Úr Jézus föltámadásáról. (. . .) Az Úr pedig napról napra növelte az üdvösségre rendelték számát (Apcsel 2, 42–47; 4, 32, k).”

Az első századok életéből szeretnék egy példát idézni. *Pachomiuszét* (†246). Neve jelentős az egyháztörténelemben. Ő fogalmazta meg az első szerzetesi szabályzatot. Különös módon tért meg.

Pachomiusz egyiptomi pogány ember volt. Olyan korban élt, amikor a katonákat erőszakkal fogdosták össze. Őt is elcsípték. Egy táborban várta társaival együtt helyzetük alakulását. Durva bánásmód volt. A hőség is kínozta őket, nem volt mit enniük. Ekkor „jószívű emberek” keresték fel a tábort, és ellátták őket étellel és vigasztalással. Pachomiusz úgy érezte, hogy valami különös melegség sugárzik belőlük. Mintha Istent hozták volna a táborba. Azután megtudta, hogy ezek a keresztények . . . Még azon az éjszakán megfogadta, hogy kereszténnyé lesz.

Az első keresztényekről egyszerűen ez a mondás járta: *Nézzétek, hogy szeretik egymást.*

Az egyház ma is akkor lesz vonzó, ha a keresztények, *ha mi így élünk.*

VI. Páltól származik ez a „meghatározás” az egyházzól, hogy *agapé*, vagyis szeretet. De milyen szeretet? Mi az, ami a lényegét alkotja? Szent Ágoston a János evangéliumhoz írt fejtegetéseiben magával ragadóan ír erről a szeretetről, amit az Új parancs tartalmaz.

Fölteszi a kérdést: „Miért nevezi az Úr új parancsnak azt, amiről meggyőződhetünk, hogy mennyire régi? Talán azért új parancs, mert beöltöztet az új emberbe, miután a régit már levetettük. Aki meghallgatja ezt, de még inkább, aki engedelmeskedik is ennek, azt az embert megújítja a szeretet, de nem akármilyen szeretet, hanem csak az a szeretet, amelyet az Úr azáltal különböztetett meg a földi szeretettől, hogy ezt is hozzátette: *Amint én szerettelek benneteket.* Ez a szeretet megújít minket, hogy új emberekké legyünk. (. . .)

Ez a szeretet újította meg az apostolokat is, most meg a pogányokat: így a földkerekségen szétszóródott összes embert egybegyűjti, és új néppé teszi, Isten egyszülött Fia új jegyesének testvére; erről a jegyesről mondja az Énekek Éneke: *Ki az, aki erre jön hófehéren?* Azért jön hófehéren, mert megújult. Mi újította meg? Az új parancs.

Testének tagjai ezért törődnek egymással; ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved a többi is, és ha megdicsőül az egyik tag, vele ujjong a többi is. Mert meghallgatták és megtartották: *Új parancsot adok nektek: szeressétek egymást!* Ne úgy, ahogy azok szeretnek, akik a másikat megrontják; és ne úgy, ahogy az emberek szeretnek, mert emberek. Hanem

úgy szeressenek, mint akik isteni módon szeretnek, mint a Magasságbeli gyermekei, hogy az ő egyetlen Fiának testvéreivé legyenek. (. . .)

Ezzel a szeretettel ajándékoz meg minket, aki így szólt: *Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást.* Azért szeretett minket, hogy mi is szeressük egymást. Mert szeret minket, ezért megadja nekünk azt, hogy a kölcsönös szeretet kössön össze mindnyájunkat, és így legyünk a Főnek titokzatos testévé, amelynek tagjait ez a szeretet köteléke fűzi egygké” (LH II. kötet 654. o.).